

Ženu statečnou kdo nalezne...

Vzpomínka na Marii Kaplanovou, disidentku, katolickou aktivistku a matku velké a Živé rodiny

První úterý po velikonočních svátcích, 23. dubna tohoto roku, navždy opustila svou rodinu čítající téměř čtyřicet vnoučat a pravnoučat, velkou „adoptivní“ Živou rodinu (organizaci na podporu rodin s větším počtem dětí jak vlastních, tak svěřených do pěstounské péče, jednoho ze zakládajících členů po listopadu 1989 znovuobnoveného sdružení YMCA, u jehož zrodu stála společně s manželem) a široký okruh svých přátel Marie Kaplanová.

Všichni, kdo měli to štěstí ji poznat, uchovávají si tuto postavou nevelkou, ale duchem úctyhodnou ženu v paměti jako osobnost energickou, sršící aktivitou, zdatnou organizátorku, obětavou a pohostinnou matku nejen deseti vlastních, ale každého potřebného dítěte.

Paní Marie se narodila 25. listopadu 1928 v rodině katolicky orientovaných intelektuálů. Její matka Amálie Svobodová, doktorka filozofie a skvělá varhanice, vnesla do rodiny lásku k hudbě i nadání hudbu provozovat. Byla též literárně činná pod pseudonymem Sadovská. Dceři poskytla dobré vzdělání: Marie se naučila hrát na klavír, bravurně, slovem i písmem, ovládala anglický a francouzský jazyk. Původně pracovala jako zahraniční korespondentka.

Počátkem 50. let poznala svého celoživotního partnera Jiřího Kaplana (1925–2011), rodáka z Užhorodu (jeho otec tam působil jako přednosta železniční stanice), levicově orientovaného absolventa Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy. Oba mladé lidi spojovala též láska k hudbě. Tehdejší „marxistické období“ v Jiřího životě představovalo pro hluboce věřící Marii překážku. Působila však na svého vyvoleného tak intenzivně, že postupně názorovou orientaci i životní hodnoty změnil. Získal místo

Rodinná fotografie Kaplanových, založená ve spise s krycím názvem „Lekce X“, vedeném StB na Marii Kaplanovou
Foto: ABS

dokumentaristy v Ústavu vědeckých, technických a ekonomických informací, překládal technickou literaturu z několika světových jazyků. Později se zaměřil i na studium a překládání duchovní literatury. Odtud byl již jen krůček k činnosti, která manželskou dvojici velmi těsně propojila se zahraničními duchovními centry i domácím katolickým disentem, k zajišťování technického zázemí pro tisk a rozšiřování samizdatové literatury.

Domov rodiny Kaplanových v bubenčské Majakovského (dnes Pelléově), od roku 1978 v Českomalínské, se stal místem setkávání inspirativních osobností. Navázali kontakty například s německými katolíky. V kreativní atmosféře tohoto domova byla spolu s desítkou Kaplanových dětí celá jedna generace pražské křesťanské či s křesťanskými zásadami sympatizující mládeže vychovávána k upřednostňování duchovních a mravních hodnot v životě.

Nejnáročnější období prožila Marie zřejmě v polovině 80. let. Tehdy děti dospívaly, sváděly své osobní zápasy o uplatnění praktikujících katolíků ve společnosti probouzející se z normalizační strnulosti, avšak k jejich přesvědčení lhostejné až nepřijímající. Zároveň musela být oporou Jiřímu, sledovanému a posléze vyšetřovanému StB (akce „Teolog“, odhalení sítě distribuce samizdatu, v níž spolupracoval s teology Oto Mádrem, Jaroslavem Zvěřinou, s angažovanými laiky Jolanou Polákovou, Vladimírem Fučíkem, Adolfem Rázkem aj.). Silná víra a naděje ji neopouštěly ani v nejtěžších okamžicích. Posilovaly ji kontakty s osobnostmi mimořádného, celoevropského duchovního významu, jako byl Roger Schutz, zakladatel ekumenické komunity v Taizé ve Francii. Tuto komunitu manželé Kaplanovi „objevili“ pro českou mládež, a nejen pro ni.

Významný podíl paní Marie na rozšíření spirituality hnutí z Taizé je dosta-

tečně znám. Již méně se hovoří o tom, že tato žena s hlubokým zájmem o tíživou situaci rodin s dětmi s handicapem, zatlačeny dobovou diskriminací na okraj tzv. zdravé socialistické společnosti, usilovala též o uvedení křesťanského hnutí Archa do českého prostředí. Jeho zakladatel Jean Vanier se zaměřil na pomoc rodinám s postiženými členy. Zakládal komunity, v nichž mladí lidé, nejčastěji studenti, žijí společně s mentálně postiženými a pomáhají jim integrovat se v běžném životě.

Polistopadové období znamenalo pro Marii Kaplanovou nové možnosti

a výzvy. Stala se spoluzakladatelkou Křesťanskodemokratické strany, byla aktivní při znovuzrození ekumenické organizace pro křesťanskou výchovu mládeže YMCA, poslankyní Sněmovny národů ve Federálním shromáždění. Její děti dostudovaly, založily rodiny, zapojily se do veřejného života, kam se snažily vnášet ony zásady, jež jim vstúpili rodiče. Paní Marie pokračovala ve svém úsilí nasměrovat mladé lidi na duchovně náročnou a bohatou životní cestu. Co dříve dělala navzdory nepřízni normalizačního režimu v soukromí, v tom pokračovala, dokud jí síly

stačily, v širším kontextu ve veřejných funkcích.

Při posledním rozloučení s Marií Kaplanovou 30. dubna 2014 v Týnském chrámu se přítomní nepoddávali jen smutku. Vždyť pro Marii bezesbýtku platila slova Rogera Schutze, šířená kdysi v samizdatových textech: *A štěstí svobodných lidí se stane motorem našeho boje za lidi a s nimi. Bude v něm odvaha a energie vzít na sebe i rizika. Z něho se na nás rozlije jásavá radost.* (SCHUTZ, Roger: *Lutte et Contemplation /Boj a kontemplace/*, 1973).

Markéta Doležalová

Koláže do vězení

Za Karlem Trinkewitzem

Dne 14. března 2014 zemřel v Německu výtvarník, novinář a básník Karel Trinkewitz. V roce 1977 podepsal Chartu 77 a o dva roky později byl Státní bezpečností v rámci akce „Asanace“ donucen vystěhovat se do Německa. V jednom z vyšetřovacích spisů se dochovalo pět jeho koláží, které zaslal v roce 1979 Václavu Havlovi do vazby.

Karel Trinkewitz se narodil 23. srpna 1931 v Mečeříži u Mladé Boleslavi. Nejdříve absolvoval Průmyslovou školu keramickou v Teplicích a poté studoval na teplickém gymnáziu, kde v roce 1952 maturoval. Měl zde řadu zajímavých spolužáků. Patřili mezi ně výtvarník Jan Koblasa, spisovatel Eduard Světlík

či historik Dušan Třeštík. Společně se zajímali o výtvarné umění a literaturu. Publikovali nejen v oficiálním školním časopise, ale také ve sbornících, které tajně rozmnožovali na cyklostylu.¹

Od podzimu 1952 studoval Trinkewitz na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, odkud byl po dvou letech vyloučen z politických důvodů. Po krátké vojenské službě (brzy byl pro nemoc propuštěn do civilu) pracoval do roku 1961 v Poštovní novinové službě v Praze, nejdříve jako účetní a poté jako výtvarník. Až do počátku sedmdesátých let pak působil jako grafik v nakladatelství Orbis, po většinu času v redakci časopisu *Im Herzen Europas*.²

Vedle zaměstnání se věnoval výtvarné a literární tvorbě, psal eseje o umění i písňové texty. V šedesátých

letech spolupracoval jako karikaturista, kreslíř a kolážista (většinou pod značkou WITZ) s řadou časopisů. Zabýval se také experimentální poezií a zajímal se o kaligrafii. Patřil do přátelského kruhu okolo básníka a překladatele Josefa Hiršala. Sám se hlásil k surrealismu a jeho výtvarné dílo mělo blízko k informelu a pop-artu.³ V březnu 1965 měl v Galerii na Karlově náměstí v Praze první samostatnou výstavu.⁴

V období Pražského jara se Karel Trinkewitz angažoval v reformním hnutí, vedle výtvarných prací psal satirické texty. Přispíval do časopisů *Reportér* a *Zítřek*, které se tehdy staly symbolem novinářské odvahy. Na počátku „normalizace“ musel odejít ze zaměstnání a s velkými problémy se

1 Srov. vzpomínku jednoho z gymnaziálních spolužáků SVĚTLÍK, Eduard: *Moji přátelé a já (1) - Karel Trinkewitz*. Viz <http://czechfolks.com/plus/2009/06/03/eduard-svetlik-moji-pratele-a-ja-1-%E2%80%93-karel-trinkewitz/> (citováno k 16. 5. 2014).

2 Časopis *Im Herzen Europas* vydávalo v letech 1958–1970 nakladatelství Orbis v němčině pro zahraniční čtenáře. V šedesátých letech byla jeho šéfredaktorkou spisovatelka Lenka Reinerová, která v něm vedle jiného otiskla například první německý překlad divadelní hry Václava Havla *Zahradní slavnost*.

3 Srov. TRINKEWITZ, Karel: *Život je koláž - das Leben ist eine Collage*. Gallery, Praha 1999.

4 ŠPIČÁKOVÁ, Barbara: *Pražská galerie 1965–1971*. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2010, s. 41. Viz <http://theses.cz/id/actrbh/133106-997818814.pdf> (citováno k 15. 5. 2014).